

Rudá záře nad Tábořem

Stanoviště: Žižkovo náměstí

V archivních záznamech se dochovalo o velkém nepříteli našich předků, ohni, mnoho informací. Např. ze zprávy tábořských měšťanů z roku 1565 se dozvídáme, že v předchozích 128 letech (počítáno od povýšení Tábora na královské město roku 1437) podle pamětních knih město postihlo přes 50 větších požárů a v posledních čtyřiceti letech bylo třikrát skoro celé město ohněm zkaženo.

Dlouhá staletí neexistovaly žádné hasební řády (jedny z prvních pochází z období vlády Marie Terezie) nebo sbory dobrovolných hasičů (první založen roku 1864 ve Velvarech). Jakousi primární protipožární ochranu měl na starosti hlásný (věžný), který bydlel ve věži kostela Proměnění Páně na hoře Tábor. Pokud začalo hořet, zatroubil smluvený signál a začal být srdcem zvonu v krátkých intervalech o jeho stěnu. Podle místa požáru bil na příslušný zvon: pokud hořelo ve městě, rozezněl Václava, pokud na předměstí, bil o „Poledník“ (sv. Dominik) a v případě požáru v okolí města rozezvučel „Zadáka.“ „Hořelo-li ve dne, musel zároveň vystrčit ve stranu požáru červený prapor, hořelo-li v noci – červenou lucernu.“¹ Zvonem sv. Donát se zvonilo proti bouři.² Sbor dobrovolných hasičů se v Táboře ustavil až roku 1868. Do té doby hasilo vše, co mělo ruce a nohy. S vodou na Táboře byl vždy problém. K hašení se používaly nadzemní i podzemní reservoáry na vodu, později i voda z Jordánu. Dalšími nástroji byly háky a palice, kterými se strhávaly hořící střešní krytiny, krovy a trámy. Na různých místech ve městě stávaly vědra s vodou a další pomůcky potřebné k hašení, aby se uhasil pokud možno hned v zárodku. Tábor, město uzavřené v hradbách s poměrně úzkými ulicemi se pro své obyvatele v době rozsáhlých požárů stávalo životu nebezpečným. Kdo mohl, město opustil, ale mnozí se před živlem schovávali ve sklepích i se svým zvířectvem.

Děkanský kostel a požáry: Z výše zmíněného textu vyplývá, že kostelní věž hrála v protipožární ochraně velmi důležitou roli. Naneštěstí se stala sama mnohokrát obětí ohně. O vlastní věži se dozvídáme z letopisů neznámého měšťana Nového Města pražského z roku 1529, který zaznamenal zprávu o požáru kostelní věže toto: „...a potom se oheň držel šnekem nahoru až na věži a v uokně ležel hlásný a Jílek trubač nad ním. A toho hlásného opálil od samých pat až do vrchu hlavy, až od toho umřel, a trubači opálil jednu nohu a stehno mu vodřel až po prsy a až k očima vopálil, že mu z nich teče. A odtud krov zapálil a roztrhl, ale nevelmi škodně.“³ Následkem požáru z roku 1532 shořel cihelný krov kostela a ve věži se žářem roztavili všechny tři zvony. Při znovuzřízení krovu oba velké štítů získali renesanční obloučkovitou úpravu a zřejmě tehdy došlo ke zbudování renesančních vikýřů (štítků) po třech na každé straně chrámové lodi.⁴ Kostelní věž dostala renesanční helmici a dřevěný ochoz věžného, který se staral i o zvony. Tento stav zachycuje Willenbergova rytina z roku 1602, která zobrazuje kostel po zásahu bleskem 7. 3., a situaci popisuje takto: „Kostel farní v městě Táboře, jakým způsobem tehda byl po shoření vysokého krovu na věži, plechy měděnými upevněn, kterýž skrze hromobití časem postním skázu vzal však bez všelijaké jiné škody 6ho dne měsíce března 1602.“ V manuále městském je o požáru zachována tato zpráva: „R. 1602 7. března přede dnem v hodinu jedenáctou na celém orloji po velkém a prudkém větru celou noc trvavším hrom udeřil do věže u

¹ AUGUSTA, Pavel – KLÍNKOVÁ, Hana (eds.), *Tábor. Kniha o městě*, Praha 2001, s. 38.

² Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, II. díl, Tábor 1920, s. 691.

³ Rudolf Tecl, *Církevní správa a náboženské poměry v Táboře během druhé poloviny 15. století a na počátku 16. století (s edicí účtů tábořských kostelníků z let 1509-1510)*, in: *Tábořský archiv 10/2000-2001*, s. 213-280, zde s. 228-229.

⁴ Karel THIR, *Staré domy a rodiny tábořské*, II. díl, Tábor 1920, s. 685.

kostela, zapálil, takže všechen krov shořel a prudkostí ohně cymbál velmi hlasitý se slil.⁵ Zásah blesku do věže děkanského kostela roku 1602 zachytil i kronikář Václav Březan v „Životě posledních Rožmberků“: „Měsíce martii 7. dne, ve čtvrtek po neděli Reminiscere, byl velký vítr a povětrí na Táboře, takže hrom udeřil k makovici věže vysoké kostelní, srazil ji dolů, do země do dvou loket vrazil a věž zapálil; a ta byla mědí kryta. Udělal Táborčanům za mnoho let škody, nebo musili všecken nový krov dáti dělati. Sotva zase měděným plechem přikryta jest.“⁶ Do věže uhodilo např. i v červenci 1664 nedlouho poté, co byla opravena. Větší štěstí měla věž o svátku sv. Petra a Pavla 29. června 1783. „Město stále svitem blesků bylo ozářeno, hrom několikrát uhodil, též do věže hlavní, nezpůsobil požáru. V království Českém prý tehdy na 500 lidí bleskem zabito.“⁷ Před častými zásahy blesku začal roku 1848 chránit první hromosvod, který nainstaloval František Vostrý. I poté občas docházelo k zásahu bleskem, který způsobil požár v bytě věžného.

Stanoviště: dvůr hotelu Dvořák

Požár 1532: První ze tří jmenovaných velkých požárů, který poničil celé město kromě radnice a deseti domů, Tábor zachvátil 6. července 1532. Rozdmýchával ho silný jihovýchodní vítr. Pamětní kniha o něm zachovala tuto zprávu: „A té noci na neděli v hodinu čtvrtů (po jedné hodině v noci, poznámka LV) oheň jest zšel od fortny říčné, tak že jest téměř všecko město shořelo ... a tak k znamenité škodě obec ta jest přišla; neb krov na kostele jest cihelný shořel, věž a v ní hranice s zvony se třemi jsů shořely; k tomu bašta u Hradské brány, druhá u zvonuov, marštale v zahradě obecní, a tak jiný více obecní a pokojové jsů pohořeli ...“⁸ z textu vyplývá, že byl značně poškozen kostel, jak bylo uvedeno výše, ale i hrad, který v této době sloužil primárně jako hospodářský objekt (konírny, sýpka, ubytovna čeledi). Sutiny z požáru posloužili k zasypání příkopu (7 m hluboký, 12–16 m široký), který odděloval hrad od města. Dodnes dochovaná hradní věž Kotnov byla dostavěn do současné výšky s ochozem na kamenných krakorcích. Výška věže byla po dostavbě dvojnásobná oproti původnímu stavu (cca 12 m).⁹ Po požáru si movitější měšťané postavili výstavní kamenné domy v renesančním stylu, ale ani kámen neodolal dalším požárům.

Požár 1552: Druhý velký požár město zachvátil během Mariánských svátků 8. a 9. září 1552, kdy město zapálili Pavel Motovouzka, Václav z Janova a Petr Sládek řečený Šantrůček. Ohni podlehl 253 domů, 36 stodol, 7 dvorů, velké množství dobytka a několik obyvatel Tábora. Ještě před tím, než zmínění škůdci zapálili město, vyhrožovali Táborským, že město zapálí, pokud jim nezaplátí „výpalné“ 200 kop grošů míšeňských. Dle přiznání Václava z Janova oheň zapálil Petr Sládek u jedné velké stodoly, „a von u hnoje toho rozkřesal a do toho troudu vložil sirný svíčky a vobalil do šatů a vstrčil do slámy, do skuliny do stodoly.“¹⁰ Dva ze tří paličů byli dopadeni až o deset let později. Na mučidlech se na podzim 1562 doznali ke všem svým činům. Pavel Motovouzka a Václav z Janova byly rozčtvrceni na podzim 1562. Poslední z trojice Petr Sládek byl vyslýchán právem útrpným až na jaře 1564. Jak skončil, edice táborské knihy černé neuvádí.¹¹

---

⁵ Karel THIR, *Zpráva o činnosti rady městského Musea a komise veřejné městské knihovny v Táboře za rok 1903*, Tábor 1904, s. 10.

⁶ Václav BŘEZAN, *Životy posledních Rožmberků*, II. díl, Praha 1985, s. 561.

⁷ Karel Thir, *Hradiště hory Tábor jako pevnost v minulosti*, Tábor 1895, s. 271

⁸ Karel THIR, *Staré domy a rodiny táborské*, I. díl, Tábor 1920, s. 353.

⁹ Tomáš DURDÍK, *Hrady kastelového typu 13. století ve střední Evropě*, Praha 1998, s. 88; Dobroslava MENCLOVÁ, *Husitské opevnění Tábora. Památce profesora K. Thira*, In: *Zprávy památkové péče*, roč. XIII, č. 3–4, 1953, s. 78; Karel THIR, *Staré domy a rodiny táborské*, I. díl, Tábor 1920, s. 353.

¹⁰ Josef STRAKA (ed.), *Z táborské knihy černé*, Tábor 1937, s. 164.

¹¹ Josef STRAKA (ed.), *Z táborské knihy černé*, Tábor 1937, s. 157–167.

Stanoviště: Kotnovská 177 a Klokotská 115

Požár 1559: O posledním z trojice velkých požárů v 16. stol. se v městských knihách dochovala veršovaná zpráva „Píseň o velkém ohni na Táboře roku 1559“. Tři dny trvající požár vzplál o zářijových Mariánských svátcích, jako pomsta pasíře Brože z Načeradce, kterému v Táboře vypálili cejch na tváři za spáchané smilstvo. Brož založil oheň ve čtvrtek 7. 9. kolem kolem půl šesté odpoledne v domě Bartoše kameníka, dnes č. p. 177 v Kotnovské ulici, a klidně opustil město. Silný jihovýchodní vítr oheň rozdmýchal tak, že během několika hodin stravovaly plameny na 125 domů.

V listopadu 1560 Broř pasíř doznal na mučidlech toto: „K tomu se znám a přiznávám, že sem oheň položil v domu Kameníkově (č. p. 177) proti Adamovi Čápovi (č. p. 135), nahoře na paláce, na jakýchs střeškách, a to bylo ve čtvrtek před Narození Panny Marije. A položil jsem jej v kosti s prachem a suchým tříselem. A vešel sem do města tou fortnou od Jordána i taky tou fortnou zase sem z města vyšel.“¹²

Požár města 1744: Během války o rakouské dědictví (1740–1748) vypukl ve městě další požár, který zachytila dobová olejomalba neznámého autora. Došlo k němu během obléhání města armádou Marie Terezie, která se snažila město získat zpět do své moci. Prusům se podařilo Tábor dobít 24. 9. 1744 po jednodenním obléhání při svém tažení na Vídeň. Prusové město obsadily posádkou o velikosti 1 500 mužů. Ti se začali 19. 10. 1744 bránit armádě Marie Terezie, která se rozložila kolem celého města a začala ho ostřelovat. Dělostřelcům na Klokotech se podařil v okolí hradu vytvořit průlom, ale naneštěstí jedna z jejich střel zapálila kolem 3. hodiny nad ránem 23. 10. 1744 Kršňákovský dům (Klokotská 115), který shořel s dalšími 13 domy. Průlom v hradbách a požár donutily obránce ke kapitulaci 23. 10. 1744.¹³

Stanoviště: Kotnovská 165

1706: Z domu Voršily Mazýnky, vdovy po řezníkovi Martinovi Mazínovi, (Kotnovská 165) vyšel v únoru 1706 požár, který poškodil i okolní domy č. p. 164 Karla Balvína a 153 Daniela Forstera. Většina střechy na Forsterově domě musela být při požáru stržena. Za to mu obec věnovala 2 000 šindelů i s hřebíky. Proto byly do podloubí zavěšeny žebříky a háky a za 300 zl. zakoupena stříkadla, aby se předešlo dalším požárům. K tomu měli dopomoci i noví patroni města Panna Marie, sv. archanděl Michael, sv. Vavřinec a sv. Florián.¹⁴

Stanoviště: Betlémská 280

Požár 1559: Třídenní požár města roku 1559 pokračoval v pátek 8. 9. ve svátek Narození Panny Marie. Tehdy Brož v doprovodu svého kumpána Matouše tesaře založil oheň kolem půl páté v domě Jana Remiše, dnes č. p. 280 v Betlémské ulici. Severozápadní vítr „červeného kohouta“ rozfoukal do takové velikosti, že mu podlehl na 128 domů, nové brány a deset bašt v městských hradbách. Ve stejný den Brožův společník Matouš tesař založil ještě oheň na předměstí (v oblasti dnešního Křižíkova náměstí), kde vyhořelo 7 dvorců a 36 stodol. V sobotu 9. září opět vzplálo předměstí (v oblasti dnešního Podhradí), ale tentokrát již ne rukou žháře. Šlo o nedokonale uhašený požár, kterému podlehly tři stodoly. Oba paliči zaslouženému trestu neunikli. Na podzim roku 1560 byli dopadeni, následně mučeni a odsouzeni k upálení zaživa.

¹² Josef STRAKA (ed.), *Z táborské knihy černé*, Tábor 1937, s. 147.

¹³ Karel THIR, *Staré domy a rodiny táborské*, I. díl, Tábor 1920, s. 330, 332; Zdeněk Vybíral (ed.) a kol., *Tábor 600 let*, Tábor 2020, s. 22–23, 102–105.

¹⁴ Karel THIR, *Staré domy a rodiny táborské*, I. díl, Tábor 1920, s. 394 a 415.

Matouš tesař doznal na mučidlech, že oheň založil 7. 9. Brož pasíř a poté vylíčil události následujícího dne takto: „It. v pátek po čtvrtku, den Narození Panny Marije, vešli jsme spolu z Brožem do města Tábuora tou fortanou vod rybníka Jordána a šli sme hned do domu Remišova oba spolu. A tu jest Brož nahoru vešel na mázhaus a tam jest voheň položil v drvech, nad nimiž sláma visela, a já zůstal s ním vdole, až on dolův sešel. I kázal mi napřed z města jíti, i šel sem tou fortanou zase k rybníku. A tu mi kázal, abych voheň položil do Luňákovy stodoly na předměstí, i položil sem jej v slámě. A Brož mi ten nástroj v kosti dal. A o tom sme se snesli hned na cestě v Drevném, když jsme se sešli.“¹⁵

Brož pasíř vyznal toto: „It. v pátek, den Narození Panny Marije, sešli jsme se spolu na cestě s Matoušem v Vlčevsi a šli jsme až do Drevného. A tu sme se o to snesli, abychom voheň položili. I šli sme spolu na Tábor, vešli sme do města tou fortanou od Jordána i šli sme spolu oba dva do domu Remišova. Matouš stál v síni dole a já všel nahoru na mazhauz a tu sem oheň položil za dveřmi v drvech, nad nimi sláma visela. I šel Matouš napřed z města tou fortanou, a já mu dal kost s prachem a s tříslím připravenou a kázal sem mu v stodole Luňákovic na předměstí ten oheň položit. A šel sem k němu, když město i předměstí všecko hořelo.“¹⁶ Kromě toho při výslechu uvedl, že ho jeho matka Anna Mokrotka z Načeradce a Bušek z Stísku (samota u Dubu na Tábořsku) vyzývali k tomu, aby se Tábořským mstil za to, že mu udělali cejch na tváři. „Lotře zrádnej, jakou si ty škodu vzal na tváři na Tabuoře pro nic za nic! Já bych se mstil, kudy bych mohl.“ I to sem činil původem jeho a mateře své, jiného žádného ect.“¹⁷

Stanoviště: Špitálské náměstí

Sbor dobrovolných hasičů: Podnět ke vzniku hasičského sboru dali lékárník Hugo Suchomel a koželuh Jakub Zeis ml. na podzim 1867. Ustavující valná hromada se uskutečnila 20. prosince 1868 v budově reálného gymnázia. Předsedou sboru byl podle stanov policejní referent, tehdy rukavičkář Alois Pekárek, velitelem sboru se stal Hugo Suchomel. Heslo českého hasičstva: „Všichni za jednoho a jeden za všechny!“ V duchu sokolství činní členové sboru pravidelně cvičili buď venku nebo v tělocvičně reálného gymnázia. Sbor byl rozdělen na 4 odbory: lezce, stříkačnický, bourače a ochranný sbor ku střežení ohni vyrvaných předmětů. Oděv mužstva byl nejprve z rezného plátna, později z vlny (hnědé haleny a bílé kalhoty) a doplněn plechovými přilbami se znakem T na štítku. Sbor poprvé zasahoval při velkém požáru v Čelkovicích 30. 3 a 1. 4. 1870. Díky příspěvkům a hlavně financím poskytnutým městem Tábor si hasiči pořizovat nejen hasící techniku, ale zbudovat i hasičskou schrán, kolna pro stříkačku a ostatní potřeby k hašení, kterou měli k dispozici od roku 1878. Stála v místech zrušené hospody U Švejka na Špitálském náměstí (č. p. 286). V roce 1881 na postu velitele nahradil Hugo Suchomela stavitel František Klier. Zároveň došlo ke změně stanov, od této doby zastával jeden člověk pozici předsedy sboru i velitele. Na počest dlouholetého zemřelého velitele Fr. Kliera byl roku 1902 založen „Fond Klierův“ pro vdovy a sirotky po zemřelých činných členech. V roce 1907 založil velitel sboru Jan Hemmer spolkovou knihovnu, když věnoval sboru 325 knih vesměs vázaných obsahu hasičsko-odborného, poučného a zábavného. Do té doby sbor vlastnil 37 odborných spisů. Členové sboru se označovali jako „přítel“. Od roku 1908 hasiči prováděli záchrannou (1. pomoc) a desinfekční službu. Tuto činnost prováděly ochranné a zdravotní oddělení ve spolupráci s Červeným křížem, který opatřil pomůcky a stroje.¹⁸

Stanoviště: Zahradnická 309

¹⁵ Josef STRAKA (ed.), *Z tábořské knihy černé, Tábor 1937*, s. 146–147.

¹⁶ Tamtéž, s. 147.

¹⁷ Tamtéž, s. 148.

¹⁸ *Památník vydaný na oslavu čtyřicetileté činnosti sboru dobrovolných hasičů v král. městě Táboře*, Tábor 1908.

Vodárenská věž a nová hasičská schránka: Dne 6. 8. 1908 hasiči přestěhovali všechny své stroje a náradí ze staré schránky do nové ve Svatošově (Zahradnické) ulici č. p. 309. Hasičská schránka vyrostla současně s novou vodárenskou věží, která měla posílit vodovod na užitkovou vodu a pomoci tak hasičům při hašení požárů ve městě. „Aby hydranty již stávající náležitý přetlak vody měly, než posud bylo, rozhodnuto postaviti vodárenskou věž o náležité výši a obsahu vody. K účelu tomu koupen dům od dědiců zesnulého p. Čerycha, ředitele dívčích škol a přibrána k tomu i část zádušního pozemku a kůlny od děkanství v Táboře. Na získaném prostranství zřízena byla v roce 1907–8 nová vodárenská věž, hasičský dům, v němž nalézá se byt dozorce a místnost pro školu hasičskou, pak prostorná schránka na hasičské stroje a náradí se dvěma volnými prostory pro praktická cvičení stříkačnicků a lezců. Stavbu provedli pp. stavitelé Šimůnek a Neuman z Tábora dle projektu p. stav. rady Tichého z Král. Vinohrad.“¹⁹

Nová vodárenská věž měla posílit vodovod na užitkovou vodu čerpanou z Jordánu a pomoci tak hasičům při hašení požárů ve městě. Ve vodárenské věži se nacházely dva rezervoáry (nádrže, vodojemy) na vodu. Spodní, větší, nádrž se plnila vodou, kterou do města vytlačovaly dvě čerpadla poháněná vodním kolem ve vodárenských mlýnech. Horní nádrž sloužila pro přebytečnou vodu, která se nespotřebovala. Vodovodní síť napájelo vodou parní čerpadlo, které vodu vytlačilo do staré vodárenské věže, a odtud stékala voda na Žižkovo náměstí, kde se vodovodní potrubí větvilo do různých částí města. Z potrubí vedoucí Svatošovou ulicí směrem na dnešní náměstí Mikuláše z Husi odbočovala roura do nové vodárny až do horního rezervoáru. Kdy přesně byla nová vodárenská věž stržena, nevíme, ale došlo k tomu v osmdesátých letech 20. století.²⁰

Jan Plocha: Patrně roku 1948 byla na hasičské zbrojnici odhalena bronzová pamětní deska Jana Plochy od Jana Vítězslava Duška. Jan Plocha se narodil 19. 12. 1886 v Drhovicích. V Táboře se vyučil zámečnickem u Karla Macilise a toto řemeslo provozoval více jak 30 let jako zaměstnanec firmy Krch a syn. S rodinou bydlel v ulici Martínka Húsky 112. Byl aktivním členem sociálně demokratické strany, stál v čele krajské odborové rady a okresní nemocenské pojišťovny. Ve sboru dobrovolných hasičů zastával post jednatele a právě jeho příslušnost k hasičstvu a s ním spojená ilegální činnost se stala důvodem jeho zatčení 15. 12. 1944. Přes vězení v Táboře a v Praze na Pankráci se dostal do Terezína, kde zemřel 14. 4. 1945. In memoriam obdržel Čs. válečný kříž z roku 1939. Pamětní deska Jana Plochy byla roku 2002 přesunuta do Bydlínské ulice 2991, kde se nachází nová hasičská zbrojnice SDH Tábor. Starou zbrojnici sbor využíval až do roku 1999.²¹

---

¹⁹ Památník vydaný na oslavu čtyřicetileté činnosti sboru dobrovolných hasičů v král. městě Táboře, Tábor 1908, s. 47–48.

²⁰ Lenka VANDROVCOVÁ, *Po stopách zmizelé tábořské věže*, In: Noviny tábořské radnice 5, Tábor 2021, s. 14.

²¹ Václav ŠEDIVÝ, *Táborský sochař Jan Vítězslav Dušek*, Tábor 2016, s. 134.